

Recuperar Victor Hugo: una ocasió perduda

ASSAIG

XULIO RICARDO TRIGO

Mario Vargas Llosa,
La tentación de lo imposible.
ALFAGUARA. Madrid, 2004.

No sé si es pot entendre a hores d'ara l'estat d'absoluta commoció literària que va tenir lloc durant les darreries dels 60 i al llarg de tota la dècada dels 70. El món editorial fa temps que ha emprès una no gaire justificada cursa d'obstacles, i els cavalls, és a dir els llibres, ja no tenen forces per arribar a la meta. Molt abans d'això són devorats per la set immoderada de triomf, per una ambició econòmica sense precedents en literatura o pels seus mateixos congèneres, que no troben espai si no és a compte de la vida dels altres. Però en aquells anys només hi havia els clàssics i una generació del 50 que, amb escasses excepcions, no havia sabut aconseguir el públic lector. L'onada de frescor, de joventut, de novetat, que va arribar amb els escriptors sud-americans va ser capaç de canviar la nostra concepció literària i, lluny de ser fugissera, ens va quedar marcada per a sempre. I dic que és difícil d'entendre perquè el canvi va ser molt impactant, com estar ferit de mort en un carreró sense sortida i, de cop i volta, veure's en una platja paradisiaca, amb un rom Negrita i un llibre a les mans que ens estimulava els sentits.

Explico tot això perquè crec fonamental a l'hora de parlar de Vargas Llosa veure'l des de la perspectiva d'aleshores: l'autor inesperat de *La ciudad y los perros*, l'autor capaç de renovar profundament la tradició a

MARIO VARGAS LLOSA HA ESCRIT UN ASSAIG SOBRE LA NOVEL·LA 'ELS MISERABLES', DE VICTOR HUGO

Conversación en la Catedral i l'autor ja per sempre imprescindible de *La casa verde*. Tant és així que poc importen les seves obres posteriors, ni la seva visió de la vida actual, que tot s'ha de dir, es contradiu amb el discurs de les seves novel·les. L'escriptor peruà es va situar un dia entre els nostres indestructibles –Cortázar, Borges, Onnetti, Fuentes, Donoso i alguns altres–, però no sols per les seves novel·les.

DE G. MÁRQUEZ A FLAUBERT

A més d'aquelles obres narratives que oferien mil camins als lectors i als creadors de l'època, Vargas Llosa va reobrir també un altre front molt oblidat, el de l'assaig literari. D'entrada amb el fascinant, i potser irrepentible, *García Marquez: Història de un deicidio*, publicat per Baral el 1971. Més tard amb l'es-

tudi sobre el personatge més il·lustre de Flaubert, *La orgía perpetua: Flaubert i Madame Bovary* (1975). Tots dos ens recordaven que l'exercici de la crítica literària pot participar de la creació, que un assagista també havia de saber escriure i, al capdavall, que si la literatura s'escriu amb la matèria i els somnis, l'assaig no es pot conformar només amb la matèria.

La capacitat de Vargas Llosa per a la teoria literària ens va sobtar i influir amb desmesura aleshores, però aquests llibres han passat a un segon terme. En part perquè ni l'autor va voler reeditar mai l'esplèndida novel·la-assaig que és l'estudi sobre García Marquez, ni Flaubert sembla tenir prou lectors durant els últims anys, si més no perquè algú s'interessés per la seva anàlisi. Però només ens hauríem de fixar en les petites

aproximacions a la literatura universal que fa a *La verdad de las mentiras* (1990) –tan superiors a les mediocritats d'un Alberto Manguel, per exemple– per entendre què pot ser això de l'assaig literari.

HUGO, L'INABASTABLE

Potser per la seva dedicació a la novel·la, Vargas Llosa ha passat anys anunciant que escrivia un assaig sobre Victor Hugo. La bona experiència dels seus estudis anteriors va fer que tots esperéssim amb autèntica curiositat que prengués la decisió de publicar-lo. Amb *La tentación de lo imposible*, l'autor ha complert per fi la seva promesa, però s'ha de dir que els resultats són, amb tots els matisos del món, decebedors.

A ningú se li poden escapar les dificultats que té a l'inici del segle XXI escriure sobre un es-

criptor de la grandesa de Victor Hugo. La seva monumentalitat no ve donada només pels milers de pàgines de la seva obra. Hugo aspirava a la novel·la total, però no sols quant a la creació literària, també des d'un punt de vista moral o des d'una idea de la societat com a escenari d'unes lluites teològico-religioses que ens queden molt lluny.

Vargas Llosa s'enfronta a la immensitat d'*Els miserables*, l'obra d'Hugo objecte de la seva anàlisi, amb una actitud funcional. La lectura minuciosa de la novel·la produeix comentaris i reflexions que ens fan pensar a cada pas en les seves teories sobre l'escriptura, però en pocs moments –potser només a l'inici i al final del llibre, i amb extrema timidesa– ens ofereix el prodigi de conjugar assaig i creació, tal com ens tenia acostumats. Que la base dels textos siguin unes conferències per a la Universitat d'Oxford deu haver influït en aquesta sensació de trobar-nos davant d'un llibre acadèmicista, d'una lectura que ens reclama el coneixement profund de l'obra de Victor Hugo. És a dir, si volen llegir *La tentación de lo imposible*, val més que ho facin amb *Els miserables* al costat. I aquesta és una circumstància que fins ara no s'havia donat amb els assajos de Vargas Llosa.

Tot plegat suposa una pèrdua considerable, i una decepció per a aquells que veiem el gènere des de la seva vessant creativa. Ara bé, no es pot negar el seu interès, és clar que no. Però de l'escriptor peruà sempre n'esperem alguna cosa que ens faci sentir l'emoció de la literatura, aquella veritat subjacent a les mentides. Aquesta vegada no ha estat així. Llàstima.

NARRATIVA

Marcelle Sauvageot, *Deixa'm.*
Traducció de Xavier Pàmies.
LA MAGRANA.
Barcelona, 2004.

L'amor i el desamor han estat una font inesgotable d'històries, sentiments i emocions per a la literatura. Des de la quotidianitat, la comèdia, el drama o la tragicomèdia, les aproximacions a aquest sentiment, que és un dels motors de la vida, han sigut innombrables. I entre les obres que han deixat una petja en la literatura del segle XX (també la deixarà en l'ànima del lector que s'aventuri a llegir-la) hi figura, sens dubte, *Deixa'm* –publicada inicialment l'any 1933 amb el títol *Commentaire*–, l'única obra de la professora i escriptora francesa Marcelle Sauvageot (1900-1934).

Deixa'm és una obra excepcional. Per la seva intensitat i

autenticitat, per les circumstàncies que van envoltar la seva publicació, i per la sort que va córrer la seva autora. Anem a pams. Sauvageot és autora d'un únic llibre, el qual respon més a la necessitat d'expressar i exterioritzar el drama interior viscut per una ruptura amorosa que no a la voluntat d'iniciar una carrera literària.

TUBERCULOSI I DESENGANY

Marcelle Sauvageot va néixer a Charleville (la pàtria del poeta Arthur Rimbaud), d'on la Gran Guerra (1914-1918) va expulsar-la i portar-la a París. L'any 1926, a penes designada professora, va caure malalta de tuberculosi i, quatre anys més tard, va ingressar al sanatori d'Hauteville, on va escriure un llibre molt breu (74 pàgines en

l'edició catalana), però profundament intens, pur i sincer, en què despulla la seva ànima trencada per un desengany amorós.

“Em caso... La nostra amistat perdura...». No sé què em va passar. Vaig quedar del tot immòbil i l'habitació em va començar a giravoltar. Al costat, on tinc el mal, potser una mica més avall, em va semblar que em tallaven la carn a poc a poc amb un ganivet molt esmolat”. Així s'expressa l'autora quan, per mitjà d'una carta, s'assabenta que el seu promès ha trencat el compromís d'unió i es casa amb una altra dona. *Deixa'm* (un títol amb més força que l'original) és un llibre catàrtic, terapèutic, en el sentit que obeeix a la necessitat psicològica de fer un buidatge

interior, d'expressar un drama profund, l'abandonament del promès, un amor frustrat, patit precisament quan Sauvageot està cada vegada més malalta i festeja ja amb la mort.

Deixa'm és un crit de desesperació, de dolor, però també de llibertat perquè l'autora, desenganyada i abandonada, vol trencar tot lligam amb el seu estimat. “No m'agradaria que algú es casés amb mi per no decebre'm, per no ensenyar-me qui és. Aquesta mitja mentida al començament d'una unió m'ofendria; em fa l'efecte que m'estimaria més deixar-ho córrer”, escriu.

L'única obra de Marcelle Sauvageot és també excepcional per les circumstàncies de la seva publicació. El llibre va ser publicat per primer cop el

1933 amb un tiratge de 150 exemplars. El crític literari Charles Du Bos es va sentir fascinat per l'obra i va escriure un pròleg per a la segona edició, publicada l'any 1934. *Deixa'm* es va anar reeditant (1936, 1943, 1986), però sempre com una obra minoritària que no va accedir mai al gran públic.

Deixa'm és també excepcional per la seva estructura i intensitat. Té una escriptura senzilla, directa, clara, plena d'intensitat i sentiment. De manera gairebé espontània, Sauvageot escriu en forma de *commentaire* (diríem que entre un diari personal i una carta oberta) una rèplica a la missiva que li envia el seu promès per comunicar-li la ruptura.

Potser Marcelle Sauvageot mai va pensar a publicar el seu *commentaire*. Però, per la seva autenticitat i força, val la pena de llegir-lo. *Deixa'm* no és un convencional ni corre el risc de convertir-se en un *best seller*. És, simplement, el cru testimoni d'una dona destrossada pel desamor.

Crit de dolor

DAVID CAMINADA